

УДК 37:908(477.53)

О. М. МОСКАЛЕНКО

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава

Ф.І. СИМАШКО В ТРАДИЦІЯХ УПРАВЛІННЯ ТА ЛІДЕРСТВА НА ПОЛТАВСЬКІЙ ЗЕМЛІ

У статті висвітлюється життя та творча діяльність видатного педагога і математика Ф.І. Симашко, педагогічна діяльність якого невідривно пов'язана з Полтавським краєм, де він втілював у життя свої новаторські погляди щодо керівництва закладом та навчання і виховання молоді.

Ключові слова: педагогічне краєзнавство, традиція, Петровський Полтавський кадетський корпус, Франц Іванович Симашко.

Постановка проблеми. Традиції мають важливе соціальне значення тому, що вони стійко зберігають, охороняють і передають наступним поколінням досягнення матеріальної і духовної культури в найрізноманітніших умовах життя людей. Саме це й спонукає нас до збереження величезного досвіду народної педагогіки, до засвоєння його молодим поколінням, щоб всі набуті цінності створили підґрунтя для підростаючої зміни.

«Орієнтація на збереження національних традицій в освіті є однією з умов формування національної свідомості громадян, збереження національної самобутності та незалежності. Тенденція до зближення національних моделей науки та освіти є умовою подолання міжнародних суперечностей та формування світової спільноти, що може стати важливим чинником прискорення соціального розвитку» [1, с. 11].

Традиція тим корисна, що має властивість зберігати все найкраще із знайденого, щоб передати його наступним поколінням. Втілюючись у формі масових звичок і підтримуючись громадською думкою, традиції набувають усталених якостей і за певних умов стають своєрідним надбанням часу. Вони закріплюють досягнення людей в громадському і особистому житті, виконують роль могутнього соціального засобу стабілізації суспільних відносин, закріплюють події певного історичного періоду.

Однак корисно на певному етапі змінювати старі традиції, які віджили свій час, і рухатись далі, напрацьовувати нові, прогресивні, важливі для розвитку суспільних інститутів, упроваджувати досвід, що дасть користь суспільству і відкриє дорогу в майбутнє. У ХІХ столітті відбувається перелам багатьох вікових традицій, однак найважливішими є все ж зміни в освітній галузі. Це передовсім обумовлено технологічним прогресом та науковими здобутками того часу. Цих змін вимагав час і знання, що віками накопичувалося в народі та здобутках наукової еліти. Об'єми інформацій, що потрібно було засвоювати молодому поколінню, вимагали змін у навчанні та вихованні і реформування поглядів у системі адміністративно-керівних кадрів навчальних закладів.

Усі ці питання є об'єктом досліджень «педагогічного краєзнавства», як феномен галузі історико-педагогічних знань, особливостей розвитку освіти, наук, традицій, педагогічної думки, закономірностей у навчанні та вихованні молодого покоління з використанням педагогічного матеріалу, передового педагогічного досвіду вчителських та адміністративно-керівних кадрів. Зовсім в іншій іпостасі постає перед нами педагогічне краєзнавство, розглядаючи і досліджуючи матеріали окремих регіонів, де віками та, так би мовити, природою сформовано і обумовлено свої оригінальні традиції передачі досвіду, які неодмінно потрібно дослідити

джувати, вивчати та використовувати у навчанні та вихованні сучасного молодого покоління.

Полтавський край широко відомий світовій спільноті як в історичному контексті, так і персоналіями в різних областях науки. Світовий освітній простір визнав і користується здобутками видатних педагогів, які жили та творили на Полтавщині – М.В. Гоголь, Г.Г. Ващенко, В.Г. Короленко, А.С. Макаренко, М.В. Остроградський, Ф.І. Симашко, В.О. Сухомлинський та інші. Світ захоплюється працями цих людей, настав час і нам розглядати педагогічну спадщину цих особистостей, їх погляди та здобутки в контексті педагогічного краєзнавства Полтавщини [2, с. 79-83].

Полтавщина з XVIII по XX століття дала багато видатних імен у світовій математиці. Це такі відомі постаті як Я.П. Козельський, М.В. Остроградський, В.А. Євтушевський, К.М. Щербина, а також Ф.І. Симашко та М.М. Боголюбов, це ті науковці, біографія і наукова діяльність яких безпосередньо та нерозривно пов'язана з Полтавщиною.

Метою даного дослідження є спроба узагальнити відомості про життя і педагогічну діяльність на теренах полтавської землі педагога і видатного математика Ф.І. Симашко.

В житті Симашка не було ні видатних подвигів, ні ефектних подій. Все його життя проходило в класі та бібліотеці. П'ятдесят років він займався педагогічною діяльністю, пройшовши послідовно посади викладача, інспектора класів, директора Полтавської військової гімназії і перебував при Головному управлінні військово-навчальних закладів.

У 1865 році Ф.І. Симашко стає директором Полтавської військової гімназії, де і прослужив двадцять літ. Його керівництво даним закладом знаменується багатьма подіями. Ф.І. Симашко довелося перебудувати кадетський корпус в війсьну гімназію, а потім гімназію знову в кадетський корпус.

Керівництво Петровською Полтавською військовою гімназією становить особливо видну сторінку в житті Франца Івановича. Про цей період свого життя найбільш охоче згадував і сам Симашко, на нього ж вказували і колишні його вихованці і товариші по службі. Зокрема, І.К. Зайцев, у своїх «Спогадах старого вчителя» сказав про Симашко: «Начальником Полтавской военной гимназии назначен был известный математик в педагог Ф.И. Симашко – и двадцать лет этот почтенный, убеленный сединами муж управлял преобразованным заведением, с истинным гуманно-педагогическим тактом» [6].

Педагогічна діяльність Ф.І. Симашко розпочалася на Полтавщині, саме тут він втілював свої ідеї, погляди і переконання в житті. Франц Іванович один з перших у Полтаві, та мабуть й в Україні, хто використовував нові підходи в керівництві та розпочинав здійснювати реформи в управлінні навчальним закладом. Деякі його ідеї вжились у наш побут і є настільки актуальними, що використовуються й по сьогодні.

На посту директора Полтавської військової гімназії Симашко перш за все турбується про те, щоб навчання і виховання йшло пліч о пліч. Підтвердженням цьому слугує той факт, що йому вдається об'єднати вихователів та викладачів в один гармонійний колектив, а для цього потрібно проявити не абиякі здібності психолога, лідера і професіоналізм успішного керівника.

Ф.І. Симашко приділяв велику увагу педагогічному комітету гімназії і доволі часто залучав його при обговорюванні навчально-виховних питань. Залучати до дружньої співпраці всіх службовців гімназії та вирішувати спільно з ними всі явища в житті навчального закладу –цей принцип Симашко втілював протягом усієї своєї діяльності.

Окрім педагогічного комітету, велику роль у керівництві навчальним закладом та великий виховний момент відігравали накази директора по гімназії. Ф.І. Симашко використовував будь-який випадок чи будь-який привід, якщо з нього можна було почерпнути повчання або зробити настанову для вихованців закладу. Наприклад, коли один учень упав через перила сходів і загинув, Франц Іванович через наказ звернувся до учнів: «Дети! Пусть преждевременная смерть его послужит вам на будущее уроком благоразумной осторожности! Подумайте, если бы подобное несчастье случилось с кем-либо из вас, в какое отчаяние повергли бы своих родителей!» [3, с. 575-587].

В гімназії використовувалися прийоми в навчанні і вихованні, що формували молодь як інтелігенцію, як лідерів. Вони актуальні і по сьогодні. Ф.І. Симашко широко культивував в гімназії прийом впливу на самолюбство учня. Він закликав вихователів Полтавської військової гімназії в основу виховання покласти принцип поваги до особистості вихованця, але чітко розмежовувати гуманність і потурання. Останнє призводить до фамільярності, а, отже, до втрати будь-якого впливу.

У основу виховання було покладено принцип поваги до особистості учня, що в той період було новим. Він уважав, що чим більше вихователь карає, тим менший його вплив. Один з інспекторів, що ревізував Полтавську гімназію в 1879 р., говорив: «Генерал Симашко держится такого взгляда, что влияние воспитателя на массу обратно пропорционально квадрату числа налагаемых им на нее взысканий» [3, с. 575-587].

Симашко прагнув змінити звичайний для того часу погляд на учня як на абсолютно безправну і в усьому покірну істоту, він прагнув прищепити учневі погляд, що і він може користуватися повагою і довірою, якщо чесно виконує свій обов'язок.

Симашко закликав, щоб вихователі навчали вихованців правил честі, обов'язку, привчали виконувати вимоги не через страх, а через розуміння розумності вимоги. Вихователь і вчитель повинні були привчати учнівський колектив гімназії до самостійності, праці та любові до науки; шляхом бесіди досягати виправлення вихованців.

Полтавська військова гімназія своєю хорошою організацією багато в чому завдячувала Ф.І. Симашко. Завдяки ряду розумних і гуманних заходів, прийнятих у Полтавській військовій гімназії за ініціативою Франца Івановича, ця гімназія в виховному процесі посідала одне з перших місць серед російських гімназій і не поступалася найкращим навчальним закладам західної Європи того часу.

Про такий стан речей безпосередньо свідчать високі досягнення вихованців гімназії, а також відгуки (записки, спогади) бувших кадетів про свої навчальні роки, науку та про своїх наставників. Ось що пишуть у своїх спогадах кадети про педагогічний колектив Полтавського кадетського корпусу: «Мои светлые воспоминания об этой блестящей плеяде моих учителей и воспитателей останутся неизгладимыми в душе старого кадета и всех вообще воспитанников родного корпуса и будучи яркими лучами озарят дни приближающейся старости. Уже одним этим умением вложить в души своих питомцев горячее чувство любви к родному, – наши наставники заслужили не осыхающее чувство глубочайшей к ним благодарности, безграничного уважения, искренней, нежной любви...» [4].

О.С. Лукомський писав у своїх спогадах: «Единственная часть, за которой неустанно наблюдал Ф.И. Семашко и продолжал которой прекрасно руководить, – было преподавание математики. Будучи сам отличным математиком, он сумел подобрать и отличных преподавателей. Большинство кадет полюбило математику и занималось очень успешно. С глубоким уважением вспоминаю своего учителя математики Данкова» [5].

За часів управління Полтавською військовою гімназією Ф.І. Симашком учительський колектив рясніє видатними іменами: учитель фізики і хімії О.Г. Гнедич, учитель математики М.І. Данков, протоієрей Ісаєнко, викладач німецької мови Г.Ф. Цуккальмагліо, викладач французької мови П.П. Фролов, учитель фізики В.С. Мачуговський, викладач історії І.Ф. Павловський, який до речі одночасно виконував обов'язки секретаря Полтавської вченої архівної комісії (1903-1907 рр.) та був організатором і завідувачим музеєм Полтавської битви (1909-1918 рр.), мав сотні публікацій з історії полтавського краю, яку намагався висвітлювати виключно з офіційних позицій. Отже, наука в гімназії була теж на високому рівні і знання одержувані в цьому навчальному закладі відповідали найвищим вимогам.

Висновки. Отже, Ф.І. Симашко – педагог-реформатор, шанований керівник навчального закладу, який успішно втілював свої ідеї в життя. Полтавський період для Симашка посідає чільне місце як у плані наукової, так і практичної педагогічної діяльності, саме тут він формується і розвивається як педагог;

На сьогодні знову змінюються завдання в освіті, проте зміни мусять бути прогресивними і послідовними, а майбутнє лише за молодим поколінням. Досвід Ф.І. Симашко в управлінні навчальним закладом та його педагогічні погляди на виховання молоді є безцінними для педагогіки в цілому, а особливу цікавість вони становлять для педагогічного краєзнавства Полтавщини. Це надбання нашої історії, і ми маємо досліджувати, вивчати і передавати здобутки видатних особистостей нашого краю.

Список використаної літератури

1. Хриков Є.М. *Регіональні історико-педагогічні дослідження: спрямованість, значення, методологічні засади* / Є. М. Хриков // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Луганськ: Альма-матер, 2006. – № 19 (114) – С. 11-16.
2. Москаленко О.М. *Педагогічне краєзнавство на Полтавщині: теоретичні основи поняття* / О. М. Москаленко // Витоки: Збірник наукових праць. – Випуск 6. – Полтава, 2009. – С. 79-83.
3. Прудников В.Е. *Русские педагоги-математики XVIII-XIX веков* / В.Е. Прудников – М.: Просвещение, 1956. – 640 с.
4. Гнедич, Олександр Григорович (1848-1915), дійсний статський радник, вихованець ППКС (1864), викладач ППКС. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=5312>
5. Лукомський О.С. *Нариси з мого життя. Спомини про Полтавський Петровський кадетський корпус* / Лукомський, Олександр Сергійович. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=3562>
6. Спогади старого вчителя І. К. Зайцева (1805—1887). Спогади Івана Кіндратовича Зайцева, вчителя малювання в ППКС з 1848 по 1878 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=7850>

А.Н. Москаленко

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко, Полтава

Ф.И. СИМАШКО В ТРАДИЦИЯХ УПРАВЛЕНИЯ И ЛИДЕРСТВА НА ПОЛТАВСКОЙ ЗЕМЛЕ

В статье освещается жизнь и творческая деятельность выдающегося педагога и математика Ф.И. Симашко, педагогическая деятельность которого неразрывно связана с полтавским краем, где он воплощал в жизнь свои новаторские взгляды относительно руководства учебным учреждением, обучения и воспитания молодежи.

Ключевые слова: педагогическое краеведение, традиция, Петровский Полтавский кадетский корпус, Франц Иванович Симашко.

O.M. Moskalenko

Poltava National Pedagogical University named after V.G.Korolenko, Poltava

F.I. SYMASHKO'S TRADITIONS OF MANAGEMENT AND LEADERSHIP IN POLTAVA REGION

The present article deals with the life and creative activity of the prominent pedagogue and mathematician F.I. Symashko in Poltava region. His scientific work and ways of training young people are concidedred.

Key words: pedagogical regional ethnography, tradition, Petrovsky Poltava Cadet Corps, Franz I. Symashko.